

Origo

Yrkesverksammas upplevelse av verksamheten

Stockholm, januari 2019

Sammanfattning

Origo är ett resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld för Stockholms län, ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län, Stockholms läns landsting och Polismyndigheten i Region Stockholm. Origo har som mål att motverka och förebygga hedersrelaterat förtryck och våld samt förbättra livssituationen för unga som begränsas av hedersnormer.

Verksamheten arbetar med ungdomar mellan 13 och 26 år som utsätts för hedersrelaterat förtryck och våld. De arbetar även med yrkesverksamma och ideella aktörer som möter dessa ungdomar i sitt arbete, såsom kuratorer, lärare, barnmorskor poliser och socialsekreterare m.fl. Denna brukarundersökning har syftat till att ta reda på hur olika yrkesgrupper som kontaktar Origo upplever det konsultativa stödet de erbjuds från verksamheten. Det är yrkesverksamma som rapporten kommer att referera till som intervjupersoner och det är den gruppens relation till Origo som rapporten handlar om.

De allra flesta yrkesverksamma som ringde till Origo hade en tydlig förväntan om att de skulle få svar på sina frågor om hedersrelaterade problem. I och med samtalet till Origo förväntade de sig stöd och om möjligt ytterligare kunskap eller insikter om alternativa sätt att förstå och agera i ett ärende.

Sweco uppfattade i flera fall samtalet som ett sätt att hantera den yrkesverksammas egna tankar. Flera av de intervjuade berättar att de är relativt ensamma om att handskas med hedersrelaterade problem på sina enheter. Det är påtagligt att de i vissa fall får bära en tung börda i form av berättelser och vittnesmål från utsatta. Intervjugruppen utgörs förvisso av yrkesverksamma med vana av att lyssna till utsatta människors problem men att ringa till Origo och få möjlighet att diskutera de ärenden man jobbar med kan på många sätt hjälpa inte bara en ung person, utan också den yrkesverksamma att gå vidare i sitt arbete med ärendet.

Kunskapen om hedersrelaterat våld varierade mellan intervjupersonerna som ringde till Origo. Det var både yrkesverksamma med lång och omfattande erfarenhet och de som var nya och hade sitt allra första ärende. Båda berättade hur betydelsefullt det var med någon annans blick på ett ärende.

Samtliga intervjupersoner beskrev sitt möte med Origo som positivt. Både bemötandet i sig och när det gäller råd och vidare hur de skulle agera i ett ärende. De uppfattade Origo som tillgänglig och till och med över förväntan lätta att få kontakt med.

Sweco bedömer att Origo har en viktig roll som expertinstans när det gäller frågor som rör hedersrelaterad problematik. Utifrån de intervjuer som Sweco gjort med ett antal yrkesverksamma från olika myndigheter finns det indikatorer på att det kan behövas fler verksamheter som Origo, för att möjliggöra fysiska besök för ungdomar som exempelvis behöver träffa en barnmorska med spetskompetens på området. Ett annat undersökningsresultat är att intervjupersonerna beskriver att dessa frågor knappast kommer att minska, utan tvärtom ser de ett ökat behov av den verksamhet som Origo bedriver idag.

Innehåll

1. Inledning	3
2. Förväntningar	5
Inför samtalet till Origo	5
Anledningen till samtalet med Origo	6
De yrkesverksammas frågor till Origo	7
Varför kontaktar de yrkesverksamma just Origo?	8
3. Kunskap	10
Origos förståelse för de yrkesverksammas frågor	10
Origos svar på de yrkesverksammas frågor	10
De yrkesverksammas behov av stöd	11
De yrkesverksamma har varierande kunskap om hedersrelaterade frågor	12
4. Bemötande	14
Yrkesverksammas upplevelse av Origos bemötande?	14
Origos känslomässiga stöd till de yrkesverksamma	14
Samtliga yrkesverksamma skulle rekommendera andra att ta kontakt med Origo	15
5. Tillgänglighet	16
Yrkesverksammas kunskap om Origos verksamhet	16
Yrkesverksammas upplevelse av möjligheten att få kontakt med Origo	17
Andra tankar, synpunkter och behov med koppling till hedersrelaterad problematik och våld	18
Vad behövs när det gäller fördjupad kunskap?	19
Har behovet ökat, minskat eller är det konstant?	19
Problemen är ofta koncentrerade till vissa skolor	20
6. Swecos rekommendationer	22

1. Inledning

Sweco fick under sensommaren 2018 en förfrågan av Origo att utföra en brukarundersökning. Syftet var att ta reda på hur de personer från olika yrkesgrupper som ringer till Origo uppfattar verksamheten. Origo ville få svar på vilka förväntningar som fanns på verksamheten, vilken kunskap som fanns om hedersrelaterat våld, om hjälpen som Origo ger är tillräcklig och relevant. Origo ville också veta mer om de yrkesverksammas uppfattning om bemötande, hur de upplevde konsultationen, både under och efter samtalet. Till sist ville Origo fördjupa sin kunskap om hur deras tillgänglighet uppfattas och inte minst ta tillfället i akt och fråga om det finns andra frågor som de yrkesverksamma funderar på i förhållande till Origo som verksamhet eller hedersrelaterat våld. Sweco har tillsammans med Origo tagit fram de frågeställningar som rapporten besvarar.

För att det skulle vara möjligt att kontakta de yrkesverksamma informerades den som ringde till Origos telefontjänst att de kunde bli uppringda av Sweco för en brukarundersökning. Origo förmedlade därefter telefonnummer till Sweco som i sin tur genomförde intervjuer med ett urval av de yrkesverksamma under en period på tre månader.

Sweco och Origo var överens om att det vore önskvärt med så stor spridning som möjligt med avseende på såväl geografisk ort och yrkestitel. Därför gjorde Sweco ett strategiskt urval av en större mängd kontakter för att säkerställa att så många yrkeskategorier som möjligt skulle finnas representerade, samt att dessa personer representerar verksamheter som är spridda i hela länet. Sweco valde också att ringa under en längre period för att på så sätt säkerställa att ingen enskild händelse, exempelvis ett i massmedia omskrivet fall av hedersvåld, påverkade anledningen till samtalet. Med en enskild händelse menar Sweco ett av massmedia uppmärksammat fall eller liknande som på olika sätt kan påverka undersökningen. Sweco ville så långt som möjligt att undersökningen skulle avspegla den vardagliga verksamheten som Origo arbetar med.

Sweco har under perioden kontinuerligt ringt yrkesverksamma som hört av sig till Origo. Det visade sig snabbt att gruppen har en hög arbetsbelastning och hade därför begränsade möjligheter att medverka i en intervju. Men genom återkommande samtal genomfördes 22 intervjuer under perioden augusti till november 2018. Swecos utredare slogs dock av att det finns ett behov av att diskutera dessa frågor och i flera fall där den yrkesverksamma uppgav att hen hade begränsat med tid och endast kunde svara snabbt på frågorna blev intervjun ändå förhållandevis lång.

Av det stora antal samtal som Origo får varje år bedömer Sweco att intervjuunderlaget är fullt tillräckligt för att undersökningen skall möta kraven på validitet. Sweco använder sig av en valideringsmodell som innefattar sju steg varav samtliga är bemötta i utredningen.¹ I kvalitativa sammanhang brukar man ibland tala om teoretisk mättnad. Det innebär i sin enkelhet att den som utför undersökningen uppfattar att ingen ytterligare intervju eller annan typ av undersökning behövs. Sweco kunde efter drygt tjugo intervjuer konstatera att samstämmigheten bland de yrkesverksamma var så hög att ingen ytterligare röst behövdes. Därmed avslutades intervjuerna och bearbetningen av det insamlade materialet inleddes. Resultatet av intervjuanalysen presenteras i den resterande delen av rapporten.

¹ De sju stegen är: Tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, validering och rapportering. För en djupare kunskap om de sju stegen hänvisar Sweco till Steinar Kvaales bok *Den kvalitativa forskningsintervjun*, s. 213.f.

I det följande finns såväl frågan som en sammantagen analys av svaren redovisade. Intervjuerna och analysen följer en modell där frågor rör sig kring fyra huvudsakliga temata: *Förväntningar, kunskap, bemötande och tillgänglighet.*

2. Förväntningar

Inför samtalet till Origo

Sweco inledde intervjuerna med att fråga om den yrkesverksammas förväntningar på samtalet med Origo. Svaren varierade beroende på ärendets art men handlade framförallt om att de yrkesverkamma ville diskutera med någon som antingen kunde bekräfta deras bedömningar eller beslut, eller hjälpa dem vidare med sitt ärende.

I några fall var syftet med samtalet att den yrkesverkamma ville veta mer om Origos möjligheter att bidra med generell kunskap till den egna organisationen. Men i de flesta fall avsåg frågan ett specifikt ärende. Något hade hänt och det krävdes handling. Då fungerade Origo till stor del som ett bollplank.

Yrkesverksammas samtal med Origo genomfördes i olika stadier av ett ärende. I några fall hade den yrkesverkamma kommit fram till en lösning och ville få sitt beslut bekräftat eller diskuterat. Då hade ärendet pågått ett tag. I något fall kontaktade den yrkesverkamma Origo i syfte att återkoppla till Origos kurator. I andra fall kunde ärendet vara så färskt att den yrkesverkamma satt tillsammans med ungdomen under samtalet och genomförde det med hjälp av en högtalartelefon. Kontakten med Origo fungerade som ett sätt att förstå eller sätta fingret på ungdomens problem. Då var samtalet en del av den, många gånger känsliga, inledande delen av en kontakt när en ungdom berättar om något som inte känns bra. De yrkesverkamma ringde med andra ord antingen i början av ett ärende eller under ett pågående ärende, och i något fall hade en yrkesverksam ringt efter ett ärende för att diskutera vad som kunde gjorts på ett annat sätt.

Sweco uppfattar att de yrkesverksammas kunskap om och erfarenhet av hedersrelaterat våld varierar. Men oavsett om den som ringde hade arbetat med dessa frågor under en längre tid eller betraktade sig själv helt ny på området ville de genom samtalet bekräfta att de tänkte rätt, utröna om det fanns ett alternativt sätt att förstå situationen eller bara få diskutera med någon som är expert på området. Origo uppfattas som en samtalspartner och expert som genom sin kunskap kan bekräfta och vägleda den yrkesverksammas beslut. Swecos bild är att detta stöd är precis lika viktigt för den som arbetat länge med frågor som rör hedersrelaterade frågor som för den som är ny på området.

I flera fall påpekade de yrkesverkamma att de arbetar ensamma eller i mindre team. Det kan vara så att den som ringer är samma person som tar hand om de fall där det finns en misstanke om hedersrelaterat våld i en enskild verksamhet. Någon berättade att medarbetarna på enheten delat upp vissa områden mellan sig för att underlätta arbetet. Det medför att även en person som jobbar på en förhållandevis stor enhet kan vara ensam med sina frågor. Då kan det vara skönt att få diskutera dessa med en expert.

De yrkesverksammas intervjusvar vittnar om att det finns en påtaglig öppenhet och önskan om att handla på rätt sätt i varje ärende och att intervjupersonerna upplever att Origo, med sin expertkunskap, kan bidra till att det blir så. Uttryck som bekräftelse, klagörande, upplysning, ytterligare perspektiv, stöd, råd, tips, bolla idéer och vägledning förekommer genomgående när frågor kring Origos värde ställdes till de yrkesverkamma.

Anledningen till samtalet med Origo

När Sweco frågade närmare om anledningen till samtalet var svaren varierande. I något fall ville den yrkesverksamma i sin roll som sakkunnig ta reda på om det var möjligt för elever på en skola att ringa direkt till Origo. I andra fall ringde den yrkesverksamma till Origo omedelbart när hen misstänkte att en ungdom hade hedersrelaterade problem. I något fall handlade samtalet om hur Origo hanterar de journaler som upprättas och hur de hanterar eventuella läkemedelsrecept. I ett annat fall var anledningen till samtalet ett pågående ärende där Origo fungerade som återkommande diskussionspartner i ett ärende som den yrkesverksamma uppfattade som komplicerat.

Det fanns i vissa fall ett omedelbart behov av kunskap eller svar. I några fall avgjorde Origos möjlighet att svara direkt om de yrkesverksamma skulle, eller kunde, gå vidare med ett ärende. I något fall var det påtagligt att den person som företrädde fortsatta anonymitet var helt avgörande för att det skulle vara möjligt. Den övervakning och den kontroll som många unga utsätts för omöjliggör en fortsättning om det inte finns garantier för att de kommer att förbli anonyma i den fortsatta processen.

En av de yrkesverksamma beskriver ett fall där den ungdom som berördes satt med under den yrkesverksammas samtal med Origo. Samtalet handlade om hur personuppgifter skulle hanteras. Under samtalet var högtalartelefonen påslagen och då kunde ungdomen själv höra att dennes uppgifter inte skulle hamna i orätta händer. I det fallet handlar Origos konsultation om att upprätta ett förtroende, eller om man så vill ett kontrakt mellan en rädd och utsatt person och ett samhälle och vuxenvärld. Det kan vara helt avgörande för den fortsatta dialogen för en ung person som av olika anledningar inte alltid känner förtroende för vare sig samhället eller vuxenvärlden. I många fall är det första gången de unga personer som söker hjälp befinner sig i kontakt med en part utanför familjen eller det omedelbara nätverket. Det kan kännas som ett svek eller så är en medveten om att det är en handling som skulle sanktioneras hårt om det kom fram. Därför är det viktigt att möjligheten att snabbt etablera en kontakt finns. Själva bemötandet helt avgörande för den framtida dialogen.

Det finns, på samma sätt som i den första frågan om förväntningar, en önskan att från de yrkesverksammas sida diskutera och problematisera sina fall. Det handlar om att få återkoppling på olika beslut. Att få ett par andra ögon på ett ärende från en expert eller bara tips och råd hur en kan lägga upp ett samtal som är svårt på många sätt. Det kan handla om att bekräfta en känsla av att något inte stämmer. Det är inte helt enkelt att bestämma sig vart gränsen går mellan en sträng mer välvillig uppfostran och hedersrelaterad problematik. Det är alltid solklart i efterhand, men i inledningen av ett ärende, innan förtroendet mellan i det här fallet den yrkesverksamma och ungdomen är upprättat, är det inte alltid lika lätt att veta. Samtalet med Origo var för många yrkesverksamma ett sätt att diskutera gränser och samtidigt få tips om hur de kunde gå vidare, vilka frågor som kunde ställas och vad de behöver tänka på.

I några fall tillkommer också frågor som berör det som de yrkesverksamma benämner som kulturella skillnader. Vad är brukligt inom vissa kulturer, vad är skillnaden mellan ursprungslandets kulturella uppfattning om en viss fråga i relation till hur familjen, nätverket eller andra personer i ungdomens närhet uppfattar vissa beteenden?

Det var vanligt att yrkesverksamma beskrev sig själv som generalist eller allmänt kunnig när det gäller hedersproblematik. Att ha arbetat länge med frågorna innebar i några fall att den yrkesverksamma kände sig än mer osäker och i behov av diskussion. I flera fall uppgav den yrkesverksamma att hen själv

saknade erfarenhet av den kultur som ungdomen har sina rötter i och ville få bekräftelse eller vägledning av Origo om det var en rimlig tolkning som den yrkesverksamma gjort av en situation. Flera av de yrkesverksamma beskrev sig själva som relativt okunniga om vissa specifika religiösa inriktningar eller kulturer.

Kultur och särskilt frågor som rör hedersproblematik är för många något som händer i Sverige. Det kan vara så att en person i sitt hemland sällan eller aldrig tänker på sig själv som en kulturell person. Hen kan vara jurist, lärare eller militär. När personen med familj tvingas röra på sig till ett annat land kan mötet med det nya landets kultur göra att en omvärderar sig själv. Det blir i *mötet* med *det andra* som en *blir* en kulturell person.² Det kan vara så att en person som varit en jurist med god inkomst och aktning i hemlandet upptäcker sig vara arbetslös och bortkopplad i det nya landet. Då kan det i vissa fall bli ett sökande efter en ny identitet, och den kan emellanåt bli extrem. Samma familjeöverhuvud som i hemlandet pläderade för en liberal hållning för familjens barn kan plötsligt svänga och införa förbud att bära vissa kläder, träffa vänner och liknande. Och det kan gå fort. Plötsligt förändras livet för alla i familjen och där uppstår frågor om vad som är vad när det gäller kultur och vilka förbud som har koppling till vissa länders kulturer och vad som är helt unikt för en viss subkultur i Sverige. Genom att Origo har en bredare kunskap om dessa och liknande frågor kan de hjälpa de yrkesverksamma att sortera mellan det som är en normalt orolig förälder och när det är något annat.

I något fall ville den yrkesverksamma diskutera huruvida en polisanmälan var rätt väg att gå, eller om det fanns bättre lösningar på ett uppenbart problem. Det kan handla om ett ärende där yrkesverksamma misstänker att någon skall resa till ett land för att bli bortgift eller att familjen planerar för giftermål med någon som ungdomen inte känner.

I flera fall handlade samtalet om att få en misstanke eller en känsla bekräftad. Det handlade ibland om att Origo tillsammans med den yrkesverksamma kom fram till att det sannolikt inte behövdes några insatser. Men oftare resulterade samtalet i att något måste göras. För många yrkesverksamma fungerade samtalet med Origo som en stödinstant för att bekräfta att den handling de gör är rätt. På så sätt fungerar Origo som samtalsparter som kommer med råd och tips beroende på vilken väg som den yrkesverksamma tänker ta i ett ärende.

De yrkesverksammas frågor till Origo

Sweco frågade mer specifikt vilken frågeställning som yrkesverksamma ville få svar på när de ringde till Origo. Syftet var att se om det finns en linje i samtalen eller om det rör sig om en bredare variation. Av de yrkesverksammas svar är det tydligt att det är det senare som gäller.

Yrkesverksamma konsulterade i flera fall Origo för att gå vidare med ärenden som för den yrkesverksamma var relativt tydliga. Då var frågeställningarna självklara och rörde hur en bör tänka. Det kunde vara frågor som: Vad är nästa steg? Hur skall jag gå vidare? Vad kan jag göra som jag inte redan har gjort? Är det här beteendet en norm eller är det ovanligt när det gäller hedersvåld? Finns det ett sätt att tänka på när det gäller en person från en specifik kultur? Hur skall jag tänka? En

² Att vi formas till individer i mötet med andra är ett fundamentalt antagande i de flesta sociologiska och socialpsykologiska teorier. Det är en utgångspunkt som beskrivs närmare av George Herbert Mead, Erving Goffman och även Johan Asplund som resonerar om människans identitetsprocesser i exempelvis *Det sociala livets elementära former* (1987).

yrkesverksam beskrev det som att det fanns ett behov från den yrkesverkssamma sida att få klarhet i vissa saker eller hur ungdomen kunde få bästa stöd.

De yrkesverkssamma uppfattade också att Origo var bra på att förstå och hjälpa dem att hitta sin frågeställning eller en tråd att börja dra i för att därefter komma vidare. I vissa fall var frågeställningen inledningsvis diffus. Det kunde bero på att det fanns en misstanke, men att den inte bekräftats, eller att frågorna handlade mer om kultur, normer, gränser med avseende på vissa kulturers syn på uppfostran och vad som kan betraktas som hedersrelaterat och inte. Det är i många fall subtilt och inte helt lätt att dra skarpa gränser.

I båda fallen uppfattades Origo kunna hjälpa till på ett bra sätt. Ofta var samtalet med Origo fullt tillräckligt för att kunna gå vidare, men om det behövdes en specialist eller ytterligare en kontakt uppfattade de yrkesverkssamma att Origo hade ett brett kontaktnät och goda kunskaper om andra organisationer och experter som de kunde vända sig till. I ett fall ringde den yrkesverkssamma Origo för att få tag på specialistvård. Den ungdom hen företrädde är könsstympad och när ungdomen sökt hjälp på vårdcentralen för smärtor blev hen inte undersökt utan hemskickad utan diagnos. Ungdomen hade inte riktigt förstått sin egen situation och hade inte heller möjlighet att jämföra sig själv med andra för att därigenom inse att det som hänt måste hanteras medicinskt. Samtalet med Origo ledde till att ungdomen fick information som i sin tur ledde till en tid hos en specialiserad mottagning.

Varför kontaktar de yrkesverkssamma just Origo?

”Jag var på en föreläsning som handlade om hedersvåld förra året. Det var en föreläsning som också handlade om könsstympning. Jag fick ett bra intryck och det var självklart att ringa den som kan.”

Det finns en rad olika organisationer som på olika sätt hjälper till med frågor som rör hedersrelaterat våld, så vad var avgörande för att yrkesverkssamma valde att ringa Origo? Swecos intervjuer visade att det i flera fall fanns en djupare tanke än att en bara lyfta luren till den organisation som en känner till. För många handlade valet om Origo om förtroende. De hade antingen genom utbildning kommit i kontakt med Origo, eller blivit rekommenderade att ta kontakt med Origo av sina kollegor, inte sällan efter att dessa själva hade varit i kontakt Origo.

För många representerar Origo en oberoende expert. Verksamhetens representanter kan frågan och tar den yrkesverkssamma på allvar. Origo beskrivs som en verksamhet med många perspektiv, som försöker förstå och hjälpa. De yrkesverkssamma beskriver mötet med Origo som att verksamheten avhåller sig från att driva en specifik linje eller företräder en specifik behandlingsmetod. De lyssnar, försöker förstå och kommer med relevanta handlingsförslag. De yrkesverkssamma beskriver det som att Origo känner till problematiken på ett ”djupare plan” som en av de yrkesverkssamma uttryckte det.

En av de yrkesverkssamma kände till Origos verksamhet sedan länge. Denne yrkesverkssamma var med i en fokusgrupp inför Origos tillblivelse och har därefter varit i kontakt med Origo flera gånger under åren. Hen har också hört mycket gott om verksamheten från annat håll sedan den startade.

En av informanterna berättar att hen gått en utbildning hos Origo. Yrkesverksamma beskrev vidare att de är välkända. Hen berättade att när hen började som kurator fanns det stora affischer med Origo på väggen och en kommer ihåg dem därifrån.

I några fall hade den yrkesverksamma rådfrågat kollegor, och då fått tips om Origo. I några fall ringde den yrkesverksamma till Origo efter att ha googlat organisationer som sysslar med hedersrelaterade frågor. I ett av dessa fall föll avgörandet på att kontakta Origo för att de också vänder sig till pojkar.

3. Kunskap

Vilken kunskap kan Origo förmedla? Verksamheten ställs inför de yrkesverksammas helt olika kunskapsnivåer och därmed blir samtalen väldigt varierande. I några fall kommer samtalet från en yrkesverksam som vridit och vänt på alla möjliga aspekter innan hen lyfter på luren och ber om hjälp. I andra fall ringer den yrkesverksamma direkt. I det första fallet kan yrkesverksamma ha flera års erfarenhet från liknande fall, i det senare kan det vara frågan om en nyexaminerad yrkesperson som för första gången i livet möter en person som är utsatt för hedersrelaterade problem. Båda två har lika stort behov av det konsultativa samtalet och båda söker svar på sina frågor.

Uppgiften för Origo handlar om att bistå båda de yrkesverksamma med hjälp och vägledning. Antingen genom att diskutera och bekräfta beslut eller vägleda för att på bästa sätt hjälpa ungdomen. Men för att en verksamhet som sysslar med så komplicerade och många gånger känsliga ärenden skall fungera krävs inte bara att verksamhetens medarbetare har den kunskap som krävs utan även har empati, och med empati i detta fall menas att förstå och att visa att en förstår.

Origos förståelse för de yrkesverksammas frågor

Sweco frågade intervjupersonerna om de upplever att Origo förstår deras frågeställningar. Och svaret var ja från samtliga utom två informanter. I de två fall där yrkesverksamma uppfattade att Origo inledningsvis haft svårt att förstå deras ärende kom de själva fram till att det nog i första hand berodde på att de själva varit osäkra på vad som var den egentliga frågeställningen. I fall där det finns misstankar eller mer eller mindre otydliga indikatorer på att något är fel kan den yrkesverksamma till att börja med behöva redogöra för det som hänt, och i ett fall ledde redogörelsen fram till att den yrkesverksamma själv, genom att lyssna till sig egen berättelse kom fram till det egentliga kärnämnet. Därefter kunde Origo hjälpa till.

I den meningen fungerar Origo som en lyssnande part som genom sin erfarenhet kan bena ut vad som kan vara av vikt och därefter ge rekommendationer av olika slag. I de fall där orsaken till samtalet var litet mer oklart hjälpte Origo till att lotsa yrkesverksamma till andra hemsidor och instanser där hen kunde få bättre vägledning i sitt ärende.

I något fall trodde den yrkesverksamma att det kunde finnas en viss brist på kompetens hos Origo inom det område hen sökte hjälp. Den yrkesverksamma konstaterade samtidigt att det i sin tur lika gärna kunde bero på att den som svarade i Origos jourtelefon inte var rätt person, och att den som kunde området helt enkelt inte var på plats. Den yrkesverksamma upplevde trots det att hen fick hjälp.

Origos svar på de yrkesverksammas frågor

”Ja, det fick jag, dels fick jag svar på min fråga, men också bekräftelse på att jag tänker rätt.”

Det kan ibland vara enkelt att ställa en fråga, ibland är det svårare, men oavsett är det viktigt att frågan blir besvarad. I de allra flesta fall visar intervjuerna att de yrkesverksamma fått svar på sin fråga

med ett kort ja. I ett fall var svaret nekande eftersom det handlade ett enskilt fall som låg utanför Origos möjlighet att påverka.

I de fall frågan var något oklar upplevde den yrkesverksamma att samtalet med Origo fungerade som en läroprocess. Den som svarade i Origos telefon var lyssnande och när problemet blev presenterat var Origos representant allt annan än kategorisk. Origos representant berättade vilka tecken som en kunde lägga märke till för att vara mer eller mindre säker på att något kan uppfattas som hedersvåld. I ett annat fall ledde samtalet fram till att den yrkesverksamma kunde hjälpa sin ungdom direkt genom namnet på rätt klinik, dess telefonnummer och öppettider. Intervjupersonen berättade för Sweco att ungdomen inte skulle gjort en sådan åtgärd själv, och om det inte hänt under tiden för konsultationen mellan den yrkesverksamma och ungdomen är det tveksamt om det hänt efter. Därför framhålls vikten av att komma fram lätt och snabbt få ett initierat svar. Under samtalet mellan den yrkesverksamma och Origo (då ungdomen satt bredvid och lyssnade) blev det tydligare för ungdomen att hen måste söka hjälp.

De yrkesverksammas behov av stöd

Det är viktigt att resultatet av samtalet inte stannar vid Origo och de yrkesverksamma utan att det leder till att ungdomarna får hjälp, de är ju den part som är utsatt. Sweco frågade de yrkesverksamma om samtalet med Origo hjälpt dem att komma vidare och svaret på frågan var ja i samtliga fall. I det fall där hjälp inte fanns att tillgå omedelbart kunde den yrkesverksamma ombes att återkomma längre fram när ärendet kommit en bit längre.

Det var flera av de yrkesverksamma som påpekade att de uppmanats att återkomma och att de skulle betrakta det inledande samtalet som en påbörjan till dialog. På så sätt hjälpte samtalet alla vidare, inte minst i att känna stöd och förståelse - vilket är mycket viktigt för den som hanterar komplicerade ärenden som påverkar en människas liv på ett många gånger dramatiskt sätt. Flera av de yrkesverksamma påpekade att de fått sina tankar bekräftade och att det gjorde dem starkta att ta nästa steg.

I några fall hade samtalet direkt lett fram till ett agerande som fört ärendet vidare. Den yrkesverksamma hade samma dag som hen ringt till Origo gjort en anmälan till socialtjänsten. I ett annat fall hade den yrkesverksamma tagit kontakt med den organisation eller klinik som Origo rekommenderade. I ytterligare ett fall hade den yrkesverksamma kommit fram till att det fanns en annan organisation som skulle ta över ärendet.

I de fall då samtalet inte ledde fram till en direkt åtgärd hade den yrkesverksamma fått bra rekommendationer om hur hen skulle gå vidare i sitt samtal med ungdomen, en coaching när det gällde vilka frågor som kan vara bra att ställa och annat som kan vara bra att tänka på.

Sweco uppfattar att hjälpen inte endast bestod i att ta ett beslut eller att direkt komma vidare i ett ärende. Själva samtalet i sig var många gånger viktigt. Att få tala med någon som kan, som förstår och kommer med tips och råd har en konsultativ effekt. Flera av de yrkesverksamma beskrev att de satt ensamma eller att de var den person på arbetsplatsen som fick ta hand om de personer som sökte sig dit med hedersrelaterade problem. Det finns ett behov att prata av sig, att dela med sig av sina tankar, bekymmer och funderingar. Det är inte svårt att föreställa sig att flera av de yrkesverksamma bär med

sig dessa unga personers berättelser även på fritiden. Oron för en specifik person, känslan av att inte kunna hjälpa eller bara vetskapen om att den förestående resan till ett annat land sannolikt kommer att förändra livet för all framtiden för en ung och rädd person, påverkar även utanför arbetstiden.

I samband med någon intervju fick Swecos utredare agera konsultativt genom att lyssna till berättelsen om ett fall. Den som intervjuades talade till utredaren på samma sätt som denne troligen skulle talat till Origos personal, vilket utredaren förgäves försökte påtala. Till slut förstod utredaren intervjupersonens behov av att berätta, att dela med sig av ett fall för att orka med sin egen känsla av otillräcklighet. Det finns med andra ord ett uppenbart behov av att diskutera och förstå, inte bara en ungdoms berättelse utan att diskutera och problematisera sitt eget handlande. Var det rätt? Kunde jag gjort annorlunda?

De yrkesverksamma har varierande kunskap om hedersrelaterade frågor

”Bra att Origo finns, bra med någon som är expert, någon att bolla med.”

Origo vänder sig till alla som arbetar med hedersrelaterade frågor, oavsett deras tidigare kunskaper inom området. Swecos intervjuer ger vid hand att kunskapen om hedersrelaterade frågor är mycket olika hos de yrkesverksamma som tar kontakt med Origo. Därför blir svaret på frågan om huruvida de yrkesverksamma fått utökade kunskaper om hedersrelaterat våld i kontakt med Origo också varierande.

De yrkesverksamma som berättar att de inte fått utökad kunskap om hedersrelaterat våld i och med samtalet med Origo hade inte heller det som syfte med samtalet. De yrkesverksamma som upplever att de lärt sig mer om hedersrelaterat våld i samband med kontakten säger att de i diskussionen med Origo fått fler infallsvinklar. En yrkesverksam berättar som exempel att hen fått mer kunskap om de nätverk som finns runt ungdomen, inte bara familj eller anhöriga. Det var något som den yrkesverksamma inte kände till så mycket om innan samtalet.

Sweco upplever att de personer som har mycket omfattande erfarenhet av att arbeta med hedersrelaterad problematik är de yrkesverksamma som påpekar att en aldrig kan vara fullärd och att det alltid finns något att lära sig. Swecos tolkning är att dessa yrkesverksamma har en insikt om att de ärenden som de försöker lösa är komplexa, att det sällan går att kopiera eller förlita sig på gammal kunskap i nya fall. Att varje människa och den kontext denna rör sig inom är unik, även om det finns gemensamma beröringspunkter mellan olika ungdomars erfarenheter. De erfarna yrkesverksamma som hör av sig till Origo gör det i första hand för att de upplever att det behövs en annan persons ögon på ett ärende. Det kan vara något som inte är helt begripligt och för många tycks samtalet och bekräftelsen av att vara på rätt väg oerhört betydelsefull när det gäller svåra avvägningar.

Det finns också yrkesverksamma som ringer för första gången efter att samma dag fått sin första ungdom där det finns misstanke om att något inte stämmer. För dem är mötet med Origo något helt annat. De berättar att de känner sig stärkta, att de lärt sig mycket och att de är oerhört tacksamma för att de fått någon att samtala med.

Swecos intervjuer med ett större antal yrkesverksamma visar att samtliga uppfattar sitt arbete som både svårt och ansvarsfullt. Den yrkesverksamma är många gånger medveten om att hen är den enda

personen utanför en familj eller ett sammansvetsat nätverk som vet vad en enskild människa är utsatt för. Med det kommer ett oerhört ansvar. De är medvetna om att varje steg är viktigt för att inte förlora ungdomens förtroende. De vet också att ett förhastat eller felaktigt beslut kan få oerhörda konsekvenser för ungdomen och ibland kan kunskapen om detta vara dyrköpt. Att ha någon att samtala med, någon som förstår, kan vara avgörande för att orka med sitt fortsatta arbete på fältet.

4. Bemötande

Att ansvara för en människas framtid och samtidigt känna sig osäker och ibland vilse kan många känna igen sig i när det gäller föräldraskap. När det gäller frågor som handlar om hedersrelaterad problematik sätts mycket på sin spets. Den yrkesverksamma kan trots år av erfarenhet känna sig osäker och med det följer en känsla av otillräcklighet. En känsla som knappast minskar hos den som är förhållandevis ny på området. Att bli bemött med respekt och kunnande är många gånger helt avgörande för att den yrkesverksamma skall känna förtroende för en verksamhet och därefter känna sig stärkt att gå vidare med sitt ärende.

Yrkesverksammas upplevelse av Origos bemötande?

Att samtala om hedersrelaterad problematik kan för den erfarne vara lättare än för den som känner sig osäker. För en person som känner sig osäker på området kan det även kännas jobbigt att visa sig okunnig. Därför är det oerhört viktigt att en stödfunktion kan förmedla en känsla av att det är helt okej att inte veta. När Sweco frågade om Origos bemötande var svaren entydigt positiva.

Sweco väljer att redovisa en kategorisering av sammanställning av uttalandena i intervjustavaren gällande hur de yrkesverksamma upplever bemötandet från Origo:

- Professionellt
- Väldigt bra
- Lyssnande
- De svarade smidigt
- Ömsesidig respekt
- Tar sig tid

Vänliga, trevliga och tillmötesgående. Origos bemötande upplevs genomgående som professionellt, kunnigt och lyssnande. Flera av de yrkesverksamma påpekade att Origo var resonerande och försökte förstå varje ärende snarare än att de driver en specifik linje eller idé om vad hedersvåld är eller beror på. Hedersrelaterade frågor är komplexa och Origos bemötande gjorde att de yrkesverksamma kunde fråga, diskutera och visa sig okunniga utan att verka dumma. Sättet att möta de yrkesverksamma är helt avgörande för att de skall fortsätta sin kontakt med organisationen.

Origos känslomässiga stöd till de yrkesverksamma

”Bra, jag var boostad inför nästa steg i processen.”

Hur uppfattas ett samtal när det är klart? När det gäller känsliga frågor är det viktigt att samtalet lyckas i den meningen att inte endast fakta och information överförs från en part till en annan. Det är minst lika viktigt att informationen förmedlas på ett sätt så att mottagaren känner sig förstörd och att den information som hen fått uppfattas som korrekt och inte minst relevant. Det är än viktigare i de samtal som till sin natur är unika.

Sweco frågade därför hur de yrkesverksamma uppfattade samtalet efteråt. Majoriteten hade en positiv känsla. Flera beskriver att de efter samtalet visste hur de skulle gå vidare och att de var stärkta i att deras ursprungliga tanke var rätt. Flera påpekade också att de kände ett lugn.

Sweco uppfattar att den konsultativa delen i samtalet, där Origo lyssnar och förstår den yrkesverksammas fråga, är en viktig del av verksamheten. De yrkesverksamma befinner sig många gånger i en oklar situation, då det finns ett otal vägar att gå och under samtalens gång framgår att de yrkesverksamma många gånger känner med sina ungdomar.

Det är därmed viktigt att dela sin upplevelse med någon annan och särskilt viktig blir det att denna någon förstår och kan både bekräfta och komma med tips och råd inför ett kommande agerande. Någon uttryckte det som att det känns bra att ha Origo i ryggen när de skall ta ett beslut. Det kunde kännas bra att samtalet i sig var bra, att den yrkesverksamma blev bekräftad i sitt sätt att handla.

Samtliga yrkesverksamma skulle rekommendera andra att ta kontakt med Origo

Origo är inte den enda organisationen som tillhandahåller råd och hjälp när det gäller frågor som rör hedersrelaterad problematik. När Sweco frågade de yrkesverksamma om de skulle rekommendera Origo till någon annan som behövde stöd i hedersrelaterade frågor blev svaren hundra procent ja, med tillägget absolut i samtliga fall.

Någon sa även att de efter samtalet till Origo redan talat med kollegor om att även de skall höra av sig till Origo om de har ett fall där hedersrelaterad problematik kan misstänkas. En annan av de yrkesverksamma har lagt till Origo som en punkt på sin APT och beställt informationsmaterial.

5. Tillgänglighet

En av de punkter som Sweco vill peka extra mycket på i denna rapport är tillgänglighet. Att genomföra intervjuer med de personer som ringer till Origo visade sig vara en större utmaning än vad som brukar vara fallet när Sweco intervjuar olika yrkesgrupper. Det är helt enkelt frågan om en grupp, oavsett om de är poliser, kuratorer, kontaktpersoner, socialsekreterare, lärare eller något annat, som har en ovanligt hög arbetsbelastning. Många gånger fanns inte tid att genomföra ett längre samtal under arbetsdagen utan Sweco fick i några fall genomföra intervjuerna utanför arbetstid.

Eftersom målgruppen är så pass upptagen är det viktigt att det när en misstanke om att något inte står rätt till uppkommer är lätt att få kontakt med en expert för att bekräfta huruvida en är på rätt väg. Sweco kan inte nog understryka behovet av att just tala med någon som förstår, som kan bekräfta och komma med goda råd. Det gäller oavsett i vilken fas av ärendet som den yrkesverksamma befinner sig i.

Yrkesverksammas kunskap om Origos verksamhet

”Det borde finnas möjlighet för Origo att komma till en arbetsplats och berätta om sig själva. På mitt jobb är vi 30 personer, och det vara bara jag och en till som egentligen visste om Origo, trots att den här problematiken är rätt så vanlig.”

När Sweco frågade närmare hur de yrkesverksamma fått kännedom om Origo visade det sig att det ofta var genom föreläsningar som Origo själva hållit i något sammanhang. I andra fall handlade det om att Origo skickat ut information om sin verksamhet. En av de intervjuade yrkesverksamma påpekade att man sannolikt levit under en sten om man inte hört talas om Origo i socialtjänsten, antingen genom Origo själva eller genom kollegor.

Flera intervjupersoner hade gått kurser där Origo på olika sätt medverkat. Många nämnde också kursmaterial och planscher som en första kontakt med Origos verksamhet. I ett fall var det just planscherna som en av ungdomarna hade fastnat för och inlett ett samtal. Planschens budskap var ingången till att ungdomen berättade om sina osunda hemförhållanden.

Några av de intervjuade hade googlat på organisationer som arbetar med hedersfrågor och hittat till Origo den vägen. De uppfattade deras budskap som tydligt och bra och påtalar att det finns en viktig poäng med att kunna ringa när som helst.

Många av de yrkesverksamma kände till Origo redan innan de själva för första gången stod inför en misstanke om hedersrelaterad problematik. När den yrkesverksamma förstod att det kunde röra sig om hedersfrågor var det naturligt att kontakta Origo eftersom verksamheten förknippas med professionell kunskap och kompetens på området.

En del av intervjupersonerna hade varit i kontakt med Origo tidigare och ringde tillbaka. I några fall verkade det som att vissa stadsdelar har en mer omfattande problembild än andra och att de därför oftare söker kontakt med Origo för samtal, antingen för egen del eller för att rekommendera ungdomar att ringa själva.

Sweco uppfattar att Origos utbildningar, deras textmaterial och konsultativa verksamhet bidrar till att många vänder sig till dem. När en person går en kurs om hedersrelaterad problematik, får denna kunskap och därmed möjlighet att se människors agerande på ett nytt sätt.

Yrkesverksammas upplevelse av möjligheten att få kontakt med Origo

Som tidigare beskrivits är de yrkesverksamma som kontaktar Origo en arbetsbelastad grupp som behöver komma fram till stödorganisationer på ett enkelt och smidigt sätt. Sweco frågade därför hur de yrkesverksamma uppfattade tillgängligheten när de ringde till Origo. Genomgående var de yrkesverksamma överraskade över hur snabbt de fått kontakt. I flera fall hade de fått svar direkt medan det i andra hade blivit kontaktade efter att de lämnat ett meddelande på Origos telefonsvarare.

”Bra, det var lätt att komma fram. Jag var till och med överraskad över att man kom fram direkt. Jag behövde tala med en barnmorska och när hen inte svarade själv gick personen som svarade och hämtade rätt person.”

”Tillgängligheten var jättebra. De är öppna och man kan ringa när man vill på deras jourtelefon. Det var till och med så att den jag talade med avbröt ett möte för att kunna besvara min fråga. Eller i alla fall försökte besvara min fråga.”

”Ja, de svarade direkt och det är viktigt att man snabbt får hjälp. Det kan hända att man ringer när ungdomen sitter framför en. Då kan man omedelbart förmedla hjälp. I mitt fall hade min ungdom aldrig själv sökt hjälp, hen förstod nog inte ens att det vara så illa som det var. Hen umgås inte med andra på ett sätt som gör att hen kan jämföra sig med andra och därigenom se att det är något som är annorlunda, kanske ställa frågor. Genom Origo fick vi chansen att möta en professionell mottagning som vet precis hur man skall gå tillväga.”

De olika citaten är exempel som visar att det gick smidigt att komma fram, men också att efterföljande samtal var bra och till nytta för både yrkesverksamma och ungdomar.

Utifrån Swecos intervjuer framkom det, oftare än vad man kanske skulle kunna tro, att det fanns en ungdom närvarande då den yrkesverksamma tog kontakt med Origo. I något fall satt ungdomen i samma rum och den yrkesverksamma ringde Origo via en högtalartelefon. På så sätt kunde Origo, den yrkesverksamma och ungdomen ha ett trepartssamtal. Men även då ungdomen inte sitter i rummet är det viktigt att snabbt komma fram. Det kan vara så att ungdomen kommer tillbaka samma dag till den yrkesverksamma, och då vill personen veta om det upprättats en kontakt. Den yrkesverksamma kanske inte har svar på en fråga och ber om att få återkomma. Om det sker snabbt upprättas ett förtroende mellan den yrkesverksamma och ungdom, ett förtroende som kan vara avgörande för framtiden.

Det är inte bara en ung flicka eller pojke som sitter med en telefon i handen och kanske känner att de i och med det här samtalet väljer att svika sin familj. I samtalen med de yrkesverksamma framkommer också att de upplever samtalen med såväl utsatta som med andra myndigheter som svåra. Särskilt i de fall där de kanske känner att den information de fått av en ung person kan leda till att de splittrar eller i alla fall skapar spänningar i en familj. Att i det läget möta en telefonsvarare eller en röst som

meddelar att det endast går att ringa en dag i veckan mellan åtta och tio på morgonen får sannolikt flera att ge upp.

Andra tankar, synpunkter och behov med koppling till hedersrelaterad problematik och våld

Sweco frågade de yrkesverksamma om de hade några synpunkter eller tankar som kunde kopplas till Origo eller hedersrelaterad problematik och våld. I några fall var de yrkesverksamma färdiga med intervjun och hade inget särskilt att tillägga. I andra fall blev det en desto längre diskussion. Swecos utredare slogs av att det hos flera av de intervjuade fanns ett påtagligt behov av att samtala om dessa frågor. Även de som inför intervjun påpekade att de hade ett ansträngt tidsschema hade en hel del att tillägga när det gäller hedersrelaterade problem och våld.

Till att börja med finns det en påtaglig önskan om att utöka Origos verksamhet. Det var inte mindre än fyra yrkesverksamma som påtalade vikten av att det måste bli lättare att besöka verksamheten för ungdomarna. Det handlade inte om att Origo hade problematiska öppettider eller ett tillgänglighetsproblem på det sättet, utan om Origos geografiska läge. Ett fall som kan illustrera vad dessa yrkesverksamma avser gäller avståndet mellan Södertälje och Stockholm. I flera fall hade denna yrkesverksamma varit i kontakt med Origo och den yrkesverksamma hade en önskan om att ungdomarna skulle få besöka Origo på plats. I ett fall handlade det om att träffa en barnmorska, men resan till Stockholm krävde att ungdomen skulle vara borta från i det här fallet Södertälje under flera timmar. Med tanke på restiden bedömdes inte besöket som möjligt att genomföra. Den yrkesverksamma förklarade att ungdomarna ofta är allt för bevakade för att ha möjlighet att vara borta så länge som en sådan resa kräver.

”Det är ett problem att Origo inte kan komma till oss och köra en kurs. Vi finns i Södertälje och det är inte möjligt för Origo att komma till oss, och det är inte möjligt för de unga tjejer det gäller att vara borta så länge från Södertälje att de kan besöka Origo. De borde finnas på fler platser och särskilt i Södertälje, här finns oerhörda problem och de minskar inte. Mer tillgänglighet helt enkelt.”

På samma tema beskrev andra yrkesverksamma att de önskar en högre grad av tillgänglighet även i andra delar av Stockholms län. ”Man behöver utöka denna typ av information i varje kommun. Det är sannolikt ett högt tryck på Origo och det borde finnas mer av detta i varje kommun. Fler Origo helt enkelt.”

En av dessa yrkesverksamma påpekade också att Origo var unikt när det gällde bredden av kompetens och att det inte får bli en light version ute i förorterna. Hur det organiseras hade hen inte en aning om, men att det är just den samlade kunskapen som gör att hen vänder sig till just Origo och inte en annan organisation.

”Det är bra att de finns, det är svåra frågor och även om man kan en hel del så är det bra att ha någon att bolla med. Man hoppas att fler kommuner använder sig av dem. Det är bra att kompetensen finns på ett och samma ställe.”

Vad behövs när det gäller fördjupad kunskap?

I samband med att Swecos utredare diskuterade verksamheten dök det upp områden där yrkesverksamma uppfattade att Origo kunde arbeta på ett annat sätt eller utöka sin kunskapspalett. I ett fall handlade det om att den yrkesverksamma uppfattade det som att Origo saknade kompetens om barn i förskolan. Den yrkesverksamma var dock medveten om att det kunde vara så att just den person hon talade med saknade kunskapen och att den eller de andra som har kunskap inte var tillgängliga.

”Det kan vara så att Origo kan fördjupa sin kunskap om barn i förskolan. Men anledningen till att jag känner så kan också handla om att den jag talade med saknar den kunskapen. Men om jag får önska något så är det mer kunskap om både pojkar och flickor i förskoleåldern.”

En annan yrkesverksam uppfattade det som att Origo har ett tydligt fokus på den som är våldsutsatt. När hen varit i kontakt med Origo hade det inte funnits ett, som hen uppfattade det, tydligt fokus på våldsutövare eller familjer. På samma sätt var det inte ett så stort fokus på de nätverk som många gånger finns runt dessa tjejer.

”Jag frågar mig hur det kommer sig att Origo endast fokuserar på offer. De talar inte med förövare eller familjer, De tycks inte kolla upp nätverken som kan vara betydande för hur dessa unga tjejer, för det är ofta det som utsätts. De kunde eventuellt jobba mer praktiskt med dessa frågor. Jobba mer med stödsamtal för förövare. Det kan vara så att exempelvis pojkar är både offer och förövare i samma. Det finns inte så mycket fokus på nätverken.

Har behovet ökat, minskat eller är det konstant?

Under samtalens gång kom Swecos utredare in på frågan om behovet av konsultation ökat eller minskat, om samtalen om hedersrelaterade problem ökat eller minskat eller är konstant. En av anledningarna till att Sweco valde att utföra samtalen med de yrkesverksamma under en längre tid handlar om att på bästa möjliga sätt fånga Origos och de yrkesverksammas vardag. Om en specifik händelse fått stort massmedialt genomslag hade det sannolikt påverkat hur mycket unga talar hedersrelaterade problem. Det kunde såväl påverka i den meningen att fler söker konsultation, men också att utsatta håller sig borta från att ta kontakt. I ett hem där kontrollen är hög kan man tänka sig att kontrollen ökar när det samtalas i media. Man kan tänka sig att en familj, ett nätverk eller människor som delvis lever i opposition till det övriga samhällets värdegrund tenderar att sluta sig när deras sätt att leva ifrågasätts.³

Sweco kan konstatera att tiden för insamlandet av empiri skedde under en så kallad normalperiod. Med det i åtanke är samtalet om hedersrelaterade problem och våld närvarande i samhället och särskilt närvarande på vissa platser i samhället. Något som Sweco berör sist i denna rapport.

³ Som en mängd sociologisk forskning pekar på så lever vi i allt större utsträckning i subkulturella grupperingar i förhållande till för bara fyrtio år sedan. Exempelvis har Ted Polhemus i *Street Style* visat hur framväxten av subkulturer varit en del av hela 1900-talet, men något som ökat sedan 1980-talet och framåt. Vi kan tillhöra en och ofta flera subkulturella grupperingar. Det som kännetecknar tillhörighet är att andra grupper är just det: de andra. Fenomenet med grupptillhörighet finns utförligt beskrivet i exempelvis Norbert Elias *Etablerade och Outsiders*.

”Det är mer samtal om hedersrelaterat våld nu. Det finns definitivt ett behov av Origo. Vi pratar mer om detta mellan kollegor, men också med barnen i skolan.”

I Swecos undersökning beskriver de yrkesverksamma att det talas mer om dessa frågor idag än tidigare. De beskriver det som att frågan blivit en naturlig del av vårt samhälle. Inte i alla delar av samhället, men för vissa är frågan lika närvarande som vilken annan fråga som helst. Det finns ett behov av någon att vända sig till, för såväl de utsatta som de som arbetar med problematiken. En av de yrkesverksamma beskriver det tydligt: *”Behovet för oss som jobbar i skolan är stort, vi behöver någon att bolla med. Och Origo fyller den funktionen”*.

”Det är ett ämne som är ständig närvarande. Det har väl alltid funnits, men det är ett pågående samtal som gör att fler fall dyker upp. Det är väldigt viktig att Origo finns, en proffsorganisation som kan svara på frågor, som gör det möjligt att bolla problem, att dra sitt fall för.”

Problemen är ofta koncentrerade till vissa skolor

”Det kommer i vågor, men det tycks som att det berörde ett fåtal tidigare, men att idag är det allt fler som lever i olika former av hederskulturer. Särskilt de som inte förstår det själva”.

Den yrkesverksamma beskriver en grupp som inte själva förstår att de lever i olika former av hederskulturer. I det här fallet handlar det inte om att flickor bör vara hemma tidigare än pojkar i motsvarande ålder på kvällen, utan det rör sig om flickor som inte får gå ut alls. En annan av de yrkesverksamma pekar på att det är en betydande skillnad mellan olika områden i länet. Hen har erfarenhet av att arbeta i olika skolor och skillnaden mellan skolans geografiska läge och storlek var påtaglig.

”Det är en stor skillnad mellan skolor. Man ser ibland inte den här problematiken då skolorna är stora. Nu jobbar jag på en mindre skola, och då blir det tydligare. Det är framför allt bland unga tjejer som det sker en skärpning. Det är vissa familjer som tar sina barn till dessa skolor och det blir en koncentration. I den här skolan har allt fler tjejer som inte hade sjal börjat bära det då de annars blivit utfrysta av andra i klassen.”

En av de yrkesverksamma beskriver att det i en större skola kan problematiken försvinna bland så mycket annat, men samtidigt vara ständigt närvarande, men andra och mer ”bullriga” problem tenderar att ta över uppmärksamheten. Den yrkesverksamma beskriver vidare att ett bekymmer med den hedersrelaterade problematiken är att den inte gör väsen av sig på samma sätt som andra sociala problem. De unga flickor och kvinnor som i regel är utsatta uttrycker inte sin frustration på samma sätt som exempelvis unga pojkar. Tvärt om blir de tysta och det finns till och med en risk att de därmed uppfattas som välmående. Tiden för att uppmärksamma de små tecknen finns inte. Det är andra personer och problem som tar uppmärksamheten.

När Sweco diskuterade förändring över tid i förhållande till dessa frågor kom det genom intervjuerna fram att det fria skolvalet resulterat i att det i några fall blivit en koncentration av hedersrelaterade problem i vissa skolor. Det handlar helt enkelt om att vissa föräldrar väljer att låta sina barn gå i vissa skolor. I något fall har det resulterat i att det blivit en hög koncentration av en viss religiös tillhörighet i en mindre skola. Det har i sin tur lett till att de unga flickor som inte bar den för religionen utmärkande klädseln började göra det för att inte frysas ut. De yrkesverksamma hade fört upp detta till diskussion,

men de var bekymrade över det eventuella utfallet. De menade att om de skulle införa en viss klädkod eller inleda en diskussion om religion på ett allt för ifrågasättande manér skulle det endast leda till att dessa unga flickor bytte skola. De kände sig helt maktlösa. Ytterligare en yrkesverksam pekar på koncentrationens problem:

”Det kan bli en koncentration i vissa skolor, det har med det fria skolvalet att göra. När fler och fler barn får välja själva finns det en risk att lika går med lika och att det inte alltid är så bra. Inte för någon.”

Det verkar som det i allra högsta grad talas mer om detta idag än tidigare. Det finns en större medvetenhet, men det skiljer sig mellan olika bakgrunder.

6. Swecos rekommendationer

Swecos undersökning ger vid hand att Origo fungerar väl. De yrkesverksamma som ringer till verksamheten uppfattar konsultationen som väl fungerande och viktig. En utvärdering kommer i regel med en mindre lista på nödvändiga eller önskvärda förändringar. Men lika viktigt är det att påpeka att något fungerar, och fungerar väl.

Swecos rekommendationer kommer inte att handla om verksamheten i sig. Det är snarare frågan om en rekommendation som handlar om att anpassa verksamheten inför ett föränderligt samhälle. De som arbetar hos Origo måste ha en bred kunskap och hela tiden uppdatera sig med hjälp av forskning, utbildning inte minst teknik. Det måste vara lätt att ta kontakt med Origo och kanske är något annat än en telefon bättre i framtiden?

Utifrån de intervjuer och samtal Sweco genomfört i samband med denna utvärdering finns det skäl att anta att Origos verksamhet kommer att behövas än mer i en närliggande framtid. Redan idag uttrycker flera av de intervjuade att det behövs fler enheter. Den restid som krävs för att ta sig till Stockholm är för många av de utsatta personer som de yrkesverksamma försöker hjälpa allt för lång.

Det är möjligt att Origo behöver finnas på fler platser. Hur organiseringen av den utvecklingen kan se ut ligger inte i utredningens mandat att svara på. Men utifrån intervjuerna med de yrkesverksamma som Sweco talat med finns ett ökat behov av att agera i frågor som rör hedersrelaterad problematik.